

Notissie e arlass dal nemis ëd la patria contra...

L'EURÒPA CHE (SQUASI) PÌ GNUN A VEUL

A-i é 'n pais lontan e misterios, un pais dont as parla mai. A l'é la Svissera. An col pais a l'han na costuma dròla: a penso ch'a debia esse la gent a decide coma fé andé anans sò pais. A l'é parèj che mincant a fan un "referendum": la sità a deuv fé na circonvallassion e a l'ha damanca 'd sòld? Lor-lì a fan un referendum. S'it veule andeje, ti it-i vade, sedèsnò it lasse che j'äutri a decido 'dcò për ti.

Èl 4 ëd mars ch'a ven a decido se intre ant l'O.N.U. Anvece, squasi n'ann andarera (ël 4 ëd mars dël 2001), an ëSvissera a l'é tnusse n'autër referendum. A rësguardava la possibilità d'ancaminé subit le dëscussion për l'adesion ëd la Confederassion a l'Euròpa. Già l'idèja 'd fé quaicòs an pressa a-j'pias nen tant, a coj montagnin e bogianen për dabon (e nen mach con la lenga, coma ij piemontèis) ch'a son jë svisser. Comsëssia, ël 54,7% djë svisser a l'é andàit a voté e a j'ero squasi des ani (dal 1992; varda mach ant l'ocasion ëd n'autër referendum an sl'Euròpa) che jë svisser a l'avio nen tant maitass ëd di la soa. L'organisassion djë svisser contrari a l'Euròpa a l'avìa coma simbol un polastr spiumassà. Comsëssia, ël 76,7% djë svisser a l'ha dit ëd "nò". An tuti ij canton ij "nò" a son ëstàit la magioransa: an doi canton (Uri e Appensell Intern) ël "nò" a l'ha avù pì dël 90%, ant ël Canton Tessin a l'ha pijà

l'84,1%, e fin-a ant ij canton "fransèis", an gener pì europeista, ël "nò" a l'ha vagnà con pì dël 55% (tant përchè i lo sàpie, nen ch'a l'abio parlane vaire an sla Busiarda. A l'han ëd còse pì anportante e seriose da conteve, lor-lì).

Antrant, ant l'aost dël 2000 a l'avio votà an Danimarca, për savèj se intré 'dcò lor ant la banda dl'Euro. E a l'han votà ëd nò. E peuj a l'han votà an Irlanda a rësguard ëd la convension ëd Nissa. E a l'han torna votà ëd nò. A smija che tute le vire che 'n pòpol a peul di la soa an sl'Euròpa, a Bruxelles a-j' subio le oriye. Nen che peuj as na faso pì che tant: monsù Prodi a l'é stait lest a di, subit dòp ëd j'arzultà irlandèis, che "tant lor a 'ndasio anans l'istess". E a fan bin: adess ch'a l'han smonune l'Euro, a sarà necessari rivé a na politica fiscal e sossial comun, për sosten-e na moneda ch'a l'é na frisa tròp "balarin-a".

Pro: i son ëstrach. Pijeve l'arlass ëd rësponde a le domande sì-sota, peuj fé j'istesse domande a vòsti amis, moros e colega. E dije che tut sossì i l'eve anprendulo da *Assion Piemontèisa*. I peule lese le solussion al fond, ma vardeje nen prima, neh!

VER O FAUSS? 10 DOMANDE AN SL'EURÒPA

1. É-lo vera che l'Euròpa a l'ha decidù che tute le cadreghe dij teatro a dovràn esse larghe nen meno ëd mes meter?

2. É-lo vera che a Turin a-i é 'l sènter europengh për la formassion professional?

3. É-lo vera che l'Union a l'ha dovrà 26.900 (vintesse mila e neuvsent) paròle për regolamenté l'espertassion... ëd j'euvi d'ania?

4. É-lo vera che an Euròpa le fior a peulo vendse mach a mass ëd sinch, des o multipl ëd des?

5. É-lo vera che 'l Tratat 'd Roma (1957), ch'a marca la nassita dl'Euròpa politìca, a l'era stait sotsignà ansima a 'd feuj bianch përchè a l'avio nen fàit la tradussion?

6. É-lo vera che ij parlamentar europengh a son ëstàit anvità a...lavasse 'd pì?

7. É-lo vera che 'n dentista a l'ha avù la consulensa për ij problema dl'AIDS?

8. É-lo vera che le monede dl'Euro a peulo nen avèj le face 'd re e president ansima?

9. É-lo vera che la Cort Europenga 'd Giustissia a l'ha stabiì che la critica anvers l'Euròpa a peul esse considerà "bèstèmmia" e condanà?

10. É-lo vera che, ancorzusse che 'l temp a l'é sempe pì dròlo, l'Union a l'ha fàit n'ufissi për ëstudié la manera d'armonisé 'l clima an vista dl'unificassion politica dël continent?

SOLUSSION

1. Nò, a l'é nen vera, nen pròpi.

A-i é gnun-a diretiva europenga an sla larghëssa dle cadreghe. A-i son mach ëd "racomandassion" a rësguard ëd la

mobilia da ufissi, cà e giardin, përchè a sio bastansa còmode e sigure. J'Inglèis a son ij pì sagrinà, cine e teatro inglèis a l'han ij cadreghin pì cit.

2. Sì, a l'é vera; mach che ëd senter për la formassion professional a-i na son doi: un a Turin e l'autr an Grecia, a Salonich. L'organisassion për la sigurëssa an sël travaj për contra a l'é an Irlanda (a Dublin) ma 'dcò a Bilbao (Pais Basch). An tuti e doi ij cas, j'ufissi a travajo mincadun për sò cont, senza coordinesse.

3. Sì, a l'é vera; mach përchè i lo sàpie, për la diciarassion d'indipendenza american-a 1.330 paròle a j'ero stait pì che pro. A-i son d'ordinanse europenghe an sij pòis e ordinanse an sle fròle, ël but a l'é col ëd gavé dal mercà ij prodòt gram, perchè sedèsnò la gent a cor a cateje, nò?

4. Sì, a l'é vera.

5. Sì, a l'é vera. Adess a l'han pensaje, e ij document a l'han sempe la tradussion an tute le lenghe dl'Euròpa; 220 pèrson-e a travajo al

serviss tradussion europengh, ma a basto nen, e soens as deuvra 'dcò n'agensia ëd tradussion privà dël Lussemborgh.

La tradussion ëd minca pagina a costa Lire 143.284 (sent e quarantatremila e subia).

6. Mah, as sa nen: a smija che ij tubo dl'eva dël parlament a Strassburgh (minca parlamentar a l'ha n'ufissi con stansia da bagn privà) a l'abio dij problema se a ven-o nen dovrà soens. Da sì 'l consèj ëd fé andé l'eva dle dòce. Ma quand che ij giornaj a l'han dàit la notissia la segreteria dël Parlament a l'ha negà tut.

7. Sì, a l'é vera. Edith Cresson (fija 'd Mitterrand) a l'avìa la delega europenga an sl'arserca sientifica e a l'avìa daje la consulensa a rësguard ëd l'AIDS a 'n sò amis dentista ch'a na savia gnente. D'autra part, Romano Prodi a l'ha confessà d'avèj avù pì 'd raccomandassion ant na sman-a a Bruxelles che an set ani 'd travaj a l'IRI.

8. Nò, a l'é nen vera: lè

stat dël Vatican a l'ha avù 'n permess ëspecially e a podrà "bate" sò Euro con la faccia dël Papa ansima. 9. Nò, nen ancora, ma squasi: Bernard Connolly, ex-fonsionari dla Comission Europenga, a l'ha scrivù un liber ch'a l'é na frisa critich a rësguard ëd l'Union (ël liber a sè ciamà "Èl cheur mars ëd l'Euròpa"). La Comission a l'ha faje causa e chiel a l'è stait condanà an prim grad. Èl Procurator General Europengh, Dámaso Ruiz-Jarabo Colamer, a l'ha sostnù che la critica anvers l'Euròpa a deuv consideresse na forma 'd blasfemia (bèstèmmia) e a peul nen esse protegiù da l'articol 10 ëd la Convension an sij Drit Uman an sla libertà 'd paròla.

10. Nò. Costa i son anventamla mi. Ma a podrà 'dcò esse vera... D'autra part, a vè smija giust che an ëSpagna minca tant a fasa tròp caud, antramentre che an Finlandia soens a giasa? Nò ch'a l'é nen giust. Èl nemis ëd la patria.

Mauro Tosco
(mauro.tosco@libero.it)



I piemontèis

MALAFÉ

trata mach ëd n'escamotagi polìtich.

An sël ters ch'a l'ha parlà, l'assessor a la cultura Giampero Leo, i l'hai già scrivù milanta vire. A l'é col ch'a l'ha publicà na letera magonà quand che la lenga piemontèisa a l'é staita esclodù da la lista dle lenghe da tué, ma a l'é 'dcò col ch'a l'ha carità 'd sòld tuti ij lengagi 'd ciochè perchè ch'a dventèisso maniman pì fòrt fin-a a sovrasté la lenga piemontèisa e a crasela.

Pròpi an linia con ij but dël govern sentral, e 'dcò si la domanda a l'é legitima e a

ciamà na rësposta: a l'élo grinor për la lenga piemontèisa o polìtica voita? Èl prim dij "relator" a l'é stait Tavo Burat, ëd la Compania dij Brandé e dël partì dij Verd, ch'a l'é stait ël prim a batse për fé chërse d'anportansa ij dialet. I chërdo ch'a sia stait col che pì che tuti a l'ha danegià la lenga piemontèisa. Brandé o nen Brandé.

Su Rita Marchiori ch'a l'ha parlà dòp a-i é pòch da di. A l'é na mese manie d'aut livel che, contut, a men-a l'aso andoa ch'a veul sò padron assessor. Dij tre che, dòp ëd chila, a

j'ero angagià a spieghene le novarie dël piemontèis a scòla, l'amisa Michela Gròsso a l'é la sola ch'a conòss da bin ël piemontèis, anvers ël qual a l'ha 'n grinor creus.

Pensé ch'a l'é staita processà (e assolvù) ansema a mi (e d'autri) për la dimostrassion ch'i l'avio fàit a pro dla lenga a l'époa dl'arbutant "Travet" ëd Gregoret.

Su j'äutri doi, Albina Malerba e Dario Pasero i peuss mach di che, second mi, a san nen ël piemontèis a pro për podèjlo mostré. Su Sergi Gilardin ëd

l'Università Canadeisa a-i é bin pòch da di.

A l'é 'n professionista dla paròla. A basta pagheje 'l viaggi e l'onorari e chiel a riva a dé sò aval sientifich a le teorìe 'd col ch'a l'ha tirà fòra ij sòld. Pì o meno l'istessa ròba as peul disse ëd col che, an sl'invit, a ven dòp: ël professor Gioann Tesio ëd l'Università 'd Moncalé, oh pardon!, ëd Vèrsèj.

Orator anciarmant e giornalista avosà (a scriv, an italian, an sla Stampa e, ant un piemontèis a truch e branca, su Torino Sette); a-i é mach un particolar

ch'am lassa anterdoà. Na quatrien-a d'ani andarera, ant na manifestassion al Sircol ëd la Stampa, dal palch andoa ch'a parlava a l'avìa diciarà (e mi i j'era present): "Èl piemontèis a l'é 'n dialet grossé, destinà a mòrt sicura an pòchi ani!" Ancheuj a l'é 'nt ël còro ch'a dis che "l'piemontèis a l'é 'n patrimonì da dësfindé." Mah!

Èdcò ansima ai tre ciamà a saré la manifestassion a-i é nen vaire da di: Massim Scaglione a l'é 'n grand òm ëd teatro e 'n savant, ma a pratica pòch ël pie-

montèis parlà e gnente col ëscrivù.

Gambarotta, òm ëd piuma e dë spetacol a smija che dël piemontèis a conòssa mach le paròle "grasse", antramentre che Giulian Gasca Queirazza, preive e professor, a na conòss gnun-e, nì "grasse" nì "maire".

Con sòn i l'hai finì. Chi am les a valuterà se ij mè dubi, an sël fàit che la lenga piemontèisa a sia vremen ant le man pì giuste ch'as podeisso trovesse, a son pì o meno giustificà.

Ardì Piemontèis
Beppe Burzio

"CONFRERIA DÈL LAMBEL" DONT IJ BUT A SON COJ